

Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών
Ημερίδα: «Το Κυπριακό Παραδοσιακό Τραγούδι:
Καταβολές, επιδράσεις και εξέλιξη»
Χώρος: Μέγαρο Παλαιάς Αρχιεπισκοπής
Ημερομηνία: 18/11/2017

Εισήγηση Μιχάλη Ττερλικκά
Ερμηνευτή/ερευνητή παραδοσιακής μουσικής της Κύπρου
«Η προσέγγιση της παραδοσιακής μουσικής της Κύπρου
από τον σημερινό ερμηνευτή»

Εισαγωγή – προσδιορισμός της έννοιας «παράδοση»:

Η λέξη «παράδοση» σήμερα εν' μια λέξη της μόδας. Τζαι συνήθως ό,τι γίνεται της μόδας πατταλεύει¹. Άμαν ακούουμε την λέξη «παράδοση», αμέσως στον νουν μας έρκεται κάτι παλιόν: η βράκα, το ζιμπούνιν² κ.λπ. Τζαι, δυστυχώς, στο μυαλόν τους πολλούς, μια παραδοσιακή φορεσιά, έναν βκιολίν τζ' έναν λαούτον τζαι κανέναν τσαττιστόν, τες πιο πολλές φορές μισοδότζιν³, εν' αρκετά για να κάμουν έναν τραούδι παραδοσιακόν. Τούτη εν' η εικόνα της παράδοσης, όσον αφορά το τραούδι.

Τελικά, είνταν πον η «παράδοση»; Η παράδοση έννευ κάτι που επέθανεν. Ούτε κάτι που υπήρχεν σε μιαν συγκεκριμένην εποχήν. Ούτε μουσειακόν είδος. Εν' κάτι ζωντανόν τζαι διαχρονικόν. Τζαι κάτι πον ζωντανόν, αλλάσσει. Τζαι για να μεν πκιαστούν κάποιοι που την λέξη «αλλάσσει» τζαι να μας πουν «αφού αλλάσσει, κάμνουμεν την όπως θέλουμεν», ξηκαθαρίζω ότι η παράδοση αλλάσσει σύμφωνα με το περιβάλλον τζαι τες ανάγκες των εποχών, μα πάντα σέβεται τον βασικόν της κορμόν τζαι τες διαχρονικές αξίες.

Κάποτε άκουσα το εξής: «Μα εμείς ανακαινίζουμεν την παραδοσιακήν μουσικήν.» Η απάντηση μου ήταν: Για να ανακαινίσεις έναν παλιόν χτίριον πρέπει πρώτα-πρώτα να μελετήσεις τζαι να μάθεις καλά την δομήν τζαι την στατικήν του. Άλλωσπως, που την πρώτην κουσπιάν⁴ πόννα του δώκει, μπορεί να

1 χαλά

2 γελέκο

3 μεσοβέζικο, ημιτελές, κακής ποιότητας

4 κτύπημα με τον κασμά

2 αφαιρέσεις την πιο βασική πέτραν της καμάρας τζαι νά 'ρτει ούλλον κάτω. Τζ' αν μεν σε τσιλλίσει⁵, έννα μείνεις χάσκοντα⁶ να θωρείς τα χαλάσματα.

Υπάρχει επίσης τζαι η άποψη, ότι αμμέν φορείς την παραδοσιακήν σου φορεδιάν (βράκαν κ.λπ.) η τραουδικιά σου τζ' ο χορός σου έννεν παραδοσιακά. Καλάν. Άμαν μαειρεύκουμην σήμμερα αφέλια, πον έναν παραδοσιακόν φαϊν, κάμνουμην τα μέσ' στην χαρκομαείρισσαν⁷, πάνω στην νησικιάν⁸ με τα ξύλα; Τζ' άμαν ψηθούν, βάλλουμην τα σε μιαν μιάλην κούππαν τζαι καθούμαστιν γυρών που την τσέεταν⁹ τζαι τρώμεν ούλλοι που μέσ' την κούππαν; Όι, φυσικά. Τα αφέλια μας, όμως, αν βάλλουμην τα σωστά υλικά μέσα σε μιαν σύγχρονην μαείρισσαν¹⁰ τζ' ακολουθήσουμην τον τρόπον της στετές¹¹ μας, τζαι βάλλουμην τζαι νάκκον την δικήν μας φαντασίαν να δουλέψει, μια χαρά παραδοσιακόν φαϊν εννά 'νι. Έετω τζ' αν κάτσομην γυρών που το τραπέζιν τζαι φάμεν τα ο καθέννας μέσα στο δικόν του το πιάτον, το γυάλλενον.

Τελειώννω την αρχικήν μου τοποθέτησην για την παράδοση με το εξής σχόλιον: Ακούουμην συχνά το σλόκαν «Επιστροφή στες ρίζες». Κατά την ταπεινήν μου γνώμην, η επιστροφή στες ρίζες εν' αδύνατη. Οι χυμοί του δεντρού εν τρέχουν που τους κλώνους προς τες ρίζες, μα που τες ρίζες προς τους κλώνους. Άρα η σωστή έκφραση νομίζω πως πρέπει να είναι: «Στηριζούμαστιν τζαι τρεφούμαστιν που τες ρίζες μας».

Οι συνθήκες για τον σημερινόν ερμηνευτήν: Ας έρτουμην όμως στο κυρίως θέμαν. Την προσέγγισην της παραδοσιακής μουσικής της Κύπρου που τον σημερινόν ερμηνευτήν. Κατ' αρχήν πρέπει να πούμεν ότι πριν εκατόν χρόνια, ο κόσμος εν έξερεν καν τον όρον «παραδοσιακή μουσική». Ούτε τζ' εχρειάζουμην προσπάθειες για την συνέχισην της. Τούτον εγίνετον μόνον του. Εχτίζαν πάνω σε τζέινον που εβρίσκαν, σε έναν

5 πλακώσει
6 απορημένος, με ανοιχτό το στόμα
7 χάλκινη κατσαρόλα
8 εστία με ξύλα
9 πανέρι
10 κατσαρόλα
11 γιαγιάς

3 περιβάλλον πολλά στενόν. Η επικοινωνία με τον έξω κόσμο ήταν σχεδόν ανύπαρκτη.

Ο σημερινός, λοιπόν, ερμηνευτής, πριν αποφασίσει να ασχοληθεί σοβαρά με την παραδοσιακή μουσική, πρέπει πρώτα να κάμει μian ανάλυση. Απλήν μεν, πολλά χρήσιμη δε.

Ανάλυση των παλιών συνθηκών: Στους παλιούς τζαιρούς, που η τεχνολογία ήταν ανύπαρκτη, η δημιουργία στίχου τζαι μουσικής ήταν μια έντονη εσωτερική ανάγκη του αθθρώπου. Στες ατέλειωτες ώρες της δουλειάς, λοιπόν, στα χωράφκια, στο κουπάιν¹², στο εργαστήριν, για να περνά η ώρα τζαι για να του φαίνεται ο κόπος λλιότερος, την λύπην του, την χαράν του, τον έρωταν του, έκαμνεν τα τραούδιν. Αν είδεν το ταλέντον εμπόρηεν να δημιουργήσει τζαι μian μελωδιάν. Μα οι πιο πολλοί επροσαρμόζαν δικούς τους στίχους σε μελωδίες γνωστές. Τούτον ήταν η αρκή. Ετραούδαν το πολλές φορές, καθ' ημέρα. Αττυμούμαι μian κουβένταν που μου είπεν τελευταία ένας χωρκανός μου, μακαρίτης τωρά. «Στο πήαινε της αυλατζιάς¹³, με το ζευκάριν, εσφύρουν την φωνήν¹⁴ του τραουδικιού τζαι στο έλα της ετραούδου το». Άμαν, λοιπόν, ένοιωθεν ότι άξιζεν τον κόπον να το ακούσουν τζ' άλλοι, ετραούδαν το δημόσια στο πρώτον γλέντιν· γάμον, βαφτίδια, Σήκωσες¹⁵ κ.λπ.

Που τζείνην την πρώτην φοράν που ήταν να το ακούσει ο κόσμος εκαθορίζετον η πορεία του τραουδικιού. Αν ήταν καλόν – τζαι σύμφωνα με τα ακούσματα που είδεν ο κόσμος, μα τζαι σύμφωνα με τα ήθη της εποχής – ήταν να το πκιάουν τζ' άλλοι τζαι να πάει πάρα κάτω, τζαι με τα γρόνια να το ονομάζουμεν σήμμερα «παραδοσιακόν».

Ο κόσμος, λοιπόν, ήταν το κόσδινον¹⁶ που εκοσδίνιζεν τα τραούδκια. Όμως, το πρώτον κόσδινον ήταν ο ίδιος ο δημιουργός, που, αν δεν το έβρισκεν καλόν, έθθα το ελάλεν πάρα τζει. Έτσι εφτάσαν μέχρι σήμερα, που στόμαν του στομάτου, μόνον τζεινα που επληρούσαν τες προδιαγραφές που είπαμεν.

12 κοπάδι
13 ζευγάρι βοδιών για όργωμα
14 μελωδία, σκοπό
15 αποκριές
16 κόσκινο, φίλτρο

4 Ας έρτουμεν τωρά στες διάφορες παραλλαγές των τραουδικιών. Όπως τα τραούδκια εμαθθαίννονταν τζ' επηαίνναν πάρα τζει που στόμαν του στομάτου, ήταν φυσικόν, ο καθένας, χωρίς να το επιδιώκει, να κάμνει την δικήν του ερμηνείαν, αφού εν ήταν δυνατόν να τα ακούσει πολλές φορές. Επίσης, ανάλογα με τες φωνητικές δυνατότητες που είδεν, είτε θα το έκαμνεν πιο απλόν, είτε θα του έβαλλεν πιο πολλά κεντήματα. Η διάδοση των τοπικών φωνών που την μιαν περιοχίν στην άλλην τζαι η δημιουργία διάφορων παραλλαγών εγίνετον κυρίως με τες εποχιακές μετακινήσεις για γεωργικές τζαι εμπορικές δραστηριότητες. Το θέρος στην Μεσαρκάν, τα τεράτδια¹⁷, οι κρασοπούληδες, τα παναϋρκα, οιπραματευτάες κ.λπ. Έτσι, στα πολλά παλιά χρόνια, που εν υπήρχαν ούτε καν τούτες οι μετακινήσεις, τα τραούδκια τζαι οι φωνές είχαν τοπικόν χαρακτήραν τζαι ήταν γνωστά σε στενές περιοχές.

Οι συνθήκες τούτες που αναφέραμεν, σήμερα εν υπάρχουν. Για να μπορέσει, λοιπόν, ο σημερινός ερμηνευτής να ερμηνεύσει τζαι να μεταφέρει έναν παραδοσιακόν τραούδι, θα πρέπει, κατά κάποιον τρόπον, να δημιουργήσει τες συνθήκες για να μπορέσει να μπει στο πνεύμαν των τραουδικιών. Ας τα πκιάσουμεν, όμως, έναν-έναν που την αρκήν.

Εσωτερική ανάγκη: Σήμερα, αν έδεις έναν καμόν, υπάρχουν διλιάες τραούδκια. Ντζίζεις του κινητού σου, χαϊδεύεις το τζαι παίζει σου το τραούδι που θέλεις τζαι περνά σου ο καμός. Οι ίδιες, όμως, ανάγκες που υπήρχαν πριν εβδομήντα ή εκατόν χρόνια υπάρχουν τζαι σήμερα. Έχουμεν προσωπικές απόψεις, προβληματισμούς, κρίσην ταυτότητας, ανάγκην για επικοινωνίαν που προέρχεται που άλλου είδους μοναξιάν, τον διαχρονικόν έρωταν, έστω τζαι άλλωσπως. Τούτα ούλλα εν' οι σημερινές εσωτερικές μας ανάγκες.

Περιβάλλον: Για να υποκαταστήσουμεν το περιβάλλον, όσον αφορά τα ακούσματα, πρέπει να ακούσουμεν πολλήν παραδοσιακήν μουσικήν. Η δική μου η γενιά ήταν η τελευταία που εβίωσεν την εποχίν τζαι έδει αρκετά ακούσματα. Οι ερμηνευτές των κατοπινών γενιών μπορούν να ανατρέξουν σε αρχεία τζαι σε ερμηνείες πιο παλιών ερμηνευτών. Να γεμώσουν, δηλαδή,

5 την δοξαμένην τους με πολλά ακούσματα, σε βαθμόν που να εγκατασταθούν μέσα τους. Μέσα σ' έναν κούζον¹⁸, αν βάλλεις γάλαν έννα κάμεις χαλλούμια τζαι άλλα γαλακτοκομικά. Αν βάλλεις αναψυκτικόν, ο καλλύττερος χημικός του κόσμου να είσαι, εν πρόκειται να κάμεις χαλλούμια. Έτσι τζαι με τα τραούδια. Αν δεν ακούσεις πολλήν παραδοσιακήν μουσικήν, την καλλύττερην φωνήν να έδεις, εν πρόκειται να τραουδήσεις παραδοσιακόν τραούδιν.

Είπαμεν για το μουσικόν περιβάλλον τον παλιόν τζαιρόν. Υπάρχει, όμως, τζαι η άλλη πτυχή του περιβάλλοντος: ο τρόπος ζωής, οι αξίες, τα προβλήματα. Για να μπορέσει κάποιος να μπει στο πνεύμαν του παραδοσιακού τραουδικιού, πρέπει με κάποιον τρόπον να τα κατανοήσει τούτα ούλλα. Υπάρχει ο τρόπος. Ας ιβκούμεν έξω, να πάμεν στα χωρκά, να συναντήσουμεν τζαι να κάμουμεν παρέαν με αθρώπους που τα κουβαλούν ακόμα τούτα ούλλα. Να κάτσουμεν μιτά τους στον καφενέν, ν' ακούσουμεν τες ιστορίες τους, τα προβλήματα τους. Ν' ακούσουμεν παραμύθκια. Τζαι, προ παντός, την γλώσσαν τους. Να διακιάβασουμεν παλιά κείμενα, λαογραφίαν.

Προσωπική σφραγίδα: Ερκούμαστιν τωρά στην προσωπικήν σφραγίδαν που έβαλλεν ο κάθε ερμηνευτής λόγω του ότι εν είδεν την δυνατότητα να ακούσει το τραούδι πολλές φορές. Για τούτον, μπορούμεν να κάμουμεν το εξής: Ακούουμεν το τραούδι μian, δκυο, τρεις φορές. Ύστερα τραουδούμεν το για κάμποσον τζαιρόν, δίχα να το ακούουμεν. Άμαν καταλάβουμεν ότι το εχωνέψαμεν, συγκρίνουμεν το με τζείνον που ακούσαμεν. Αν η δοξαμένη μας ήταν γεμάτη με ήχους παραδοσιακούς, τότε θα διαπιστώσουμεν ότι το αποτέλεσμαν εν' το ίδιον τραούδιν, αλλά δικόν μας. Σε περίπτωση που διαπιστώσουμεν ότι εξωμακρίσαμεν¹⁹ πολλά που το αρχικόν, ξαναδοτζιμάζουμεν, με τον ίδιον τρόπον.

Αν εφαρμόσουμεν άλλην μέθοδον, δηλαδή να το ακούουμεν συνέχεια τζαι να το τραουδούμεν ώστι να το κάμουμεν τέλλεια το ίδιον, εννά 'χουμεν έναν πιστόν αντίγραφον. Το τραούδιν, δηλαδή, έννα περάσει που το φτιν στο στόμαν. Εν' πολλά

18 πήλινο αγγείο

19 απομακρυνθήκαμε

μιτσιά²⁰ η απόσταση για να προλάβει να αφομοιωθεί. Πρέπει να μπαίνουν που το φτιν, να πηαίνουν ως τα νύσια των ποδικιών μας, να περνά που την καρκιάν τζ' ύστερις να βκαίνουν που το στόμαν μας. Μόνον έτσι έννα γινεί δικόν μας.

Το κόσδινον: Το κόσδινον, το φίλτρον που αναφέραμεν πριν, τότε ήταν ο δημιουργός τζαι πιο πολλά ο κόσμος. Σήμμερα, τούτον το κόσδινον μπορώ να πω ότι αφαιρέθηκεν που τα δέρκα του κόσμου. Τζαι εξηγούμαι: Αν τραουδήσω έναν τραούδιν με έναν άλφα τρόπον, τζαι μόρω να το μεταδίδω που τα μέσα ενημέρωσης ή κοινωνικής δικτύωσης είκοσι, τριάντα φορές την ημέραν, είτε καλόν, είτε κακόν, έννα περάσει στον κόσμον. Άρα η ευθύνη πλέον ανήκει στον δημιουργόν τζαι στα διάφορα μέσα. (Τα μέσα, όμως, εν' έναν άλλον, πονεμένον, μεγάλον κεφάλαιον, που αν το αναλύσουμε έννα ξεβούμεν²¹ που το θέμαν.) Εμείς, οι ερμηνευτές, πρέπει να έχουμε την ευσυνειδησίαν να προσφέρουμε στον κόσμον το καλόν, το μελετημένον τζαι, προ παντός, το τίμιον. Τούτοι που προσφέρουν στον κόσμον σαβούραν σε ό,τι έδει να κάμει με την παράδοση – τραούδικια, ποιήματα στην κυπριακήν διάλεκτον, ραδιοφωνικά τζαι τηλεοπτικά προγράμματα – έχουν πάντα το εξής επιχείρημαν: «Μα του κόσμου αρέσκει του». Τζ' απαντώ: Έχουμεν έναν διψασμένον, κοριζιασμένον²² της δίψας. Τζαι διούμεν του νερόν που την κολύμπαν²³, γεμάτον λαχτάρους²⁴, μέσα σε έναν αγωμένον²⁵ μαστραπίν²⁶. Έννα το πει τζ' έννα πει τζ' ευκαριστώ. Αν του βάλουμεν, όμως, δίπλα-δίπλα το μαστραπίν με το νερόν της κολύμπας τζαι έναν ποτήριν με καθαρόν, δροσερόν νερόν που την πηγήν, σίουρα έθθα προτιμήσει το νερόν της κολύμπας. Ας μεν εκμεταλλευκούμαστιν, λοιπόν, την δίψαν του κόσμου τζαι να τον ποτίζουμεν ό,τι νά 'νι. Ας του δώσουμεν νερόν καθαρόν που τες δροσερές πηγές του τόπου μας. Δικαιούται το.

Υπάρχει επίσης έναν άλλον ερώτημαν που πρέπει να απαντήσουν όσοι χρησιμοποιούν το επιχείρημαν «μα του κόσμου αρέσκει του». Πόσην ευθύνην κουβαλούμεν εμείς για

20 μικρή
21 ξεφύγουμε
22 κορακιασμένο
23 λιμνούλα με βρόχινο νερό
24 προνύμφες κουνουπιών
25 σκουριασμένο
26 τενεκεδένιο κύπελο

7 την καλλιέργειαν του καλού ή του κακού γούστου στον κόσμο; Εγώ λαλώ τεράστιαν!

Σημερινή στροφή προς την παραδοσιακή μουσική: Σήμερα μπορώ να πω ότι υπάρχει σημαντική στροφή που τους νέους προς την παραδοσιακή μας μουσική. Τούτον οφείλεται σε διάφορους λόγους:

- Η δημοτικότητα που αποχτήσαν κάποιοι αθρόωποι που ασχοληθήκαν με την παραδοσιακή μουσική έδωσαν κίνητρον τζαι σε άλλους.
- Ο δεύτερος λόγος, όσον τζ' αν μας φαίνεται παράξενον, παραπέμπει σε έναν ψυχολογικόν μας πρόβλημα: τον μιμητισμόν. Εχτιμούμεν κάτι μόνον άμαν δούμεν ότι το κάμνου τζαι άλλοι, που τους θεωρούμεν καλλύττερους που 'μας. Εν πειράζει, όμως, αφού εν' για καλόν... Τζαι εξηγούμαι. Όσον τζαιρόν οι νέοι μας εν' εις τα λύκεια, το ενδιαφέρον τους για την παραδοσιακήν μουσικήν εν' ελάχιστον. Άμαν πάσιν έξω για σπουδές, κυρίως στην Ελλάδαν, που η στροφή προς την παραδοσιακήν μουσικήν εξεκίνησεν πιο πριν τζαι σε πιο έντονον βαθμόν, τότε κεντρίζεται το ενδιαφέρον τους τζαι για την δικήν μας μουσικήν.
- Τα μουσικά λύκεια τζαι οι μουσικές σπουδές εβοηθήσαν επίσης στην στροφήν προς την παραδοσιακήν μουσικήν.

Τι πρέπει να αποφύγει ο σημερινός ερμηνευτής: Σε κάποιον βαθμόν εκαλύψαμεν το τι μπορεί να κάμει ο σημερινός ερμηνευτής. Ως αποτέλεσμα κάποιων διαπιστώσεων μου των τελευταίων χρόνων, θα αναφερθώ τζαι σε τούτα που, κατά την γνώμην μου, πρέπει να αποφύγει ο σημερινός ερμηνευτής.

Αν δούμεν την παραδοσιακήν μουσικήν του Ελληνισμού στο σύνολον της, διαπιστώνουμεν ότι κάθε μουσική περιοχή, εχτός που την μελωδίαν, τον ρυθμόν τζαι την γλωσσικήν ιδιομορφίαν, ξεχωρίζει που το ύφος τζαι το χρώμαν της. Ιδίως σε μουσικές περιοχές που μοιάζουν μεταξύν τους, εν' το ύφος τζαι το χρώμαν που καθορίζει την ταυτότηταν της κάθε μουσικής περιοχής.

Σήμερα παρατηρείται το φαινόμενον αρκετοί ερμηνευτές, νέοι, μα τζαι παλιοί, να τραουδούν τα παραδοσιακά μας τραούδικα

- 8 στην σωστή μελωδία, στον σωστόν ρυθμόν, μα σε άλλον ύφος – μικρασιάτικον, νησιώτικον, ρεμπέτικον κ.λπ. – τζαι μάλιστα πιστεύουν ότι έτσι κάμνουν τα καλλύττερα

Τούτον οφείλεται σε τρεις βασικούς λόγους.

- Στο σύνδρομον χαμηλής αυτοεκτίμησης, που μας κάμνει να πιστεύουμε ότι το ξένον εν' πάντα καλλύττερον. Έτσι, αφού το δικόν μας ένεν τόσον καλόν, μπολιάζουμε το με το ξένον για να «ομορφίσει».
- Στην κατεύθυνση που διούν στους σπουδαστές μουσικών σπουδών σε σχολές στην Ελλάδαν. Δηλαδή μαθαίνουν όργανα τζαι τραούδκια που διάφορες περιοχές της Ελλάδας, ενώ παραλείπουν την Κύπρον σαν μουσικήν περιοχήν για διάφορους λόγους. Αλλά, τζ' αν την έχουν στο πρόγραμμα, εν διαθέτουν τους κατάλληλους δασκάλους για να την μεταδώσουν.
- Στο γεγονός ότι εν περιορίζονται στα δικά μας, αλλά τραουδούν 'πο ούλλα. Τούτον ένεν κατ' ανάγκην κακόν. Το κακόν ένι που τα τραουδούν ούλλα στο ίδιον ύφος. Αν κάποιος ερμηνευτής έδει την δυνατότητα να τραγουδά το κάθε τραούδιν σύμφωνα με το ύφος τζαι το χρώμαν της μουσικής του περιοχής, ας το κάμει. Μα θαρκούμαι πως γρειιάζεται πολλή μαστορικά τζαι πείρα για να καταφέρει κάποιος κάτι τέθειον. Προσωπικά πιστεύω το εξής: Η Κρήτη κάμνει γραβιέραν, η Μυτιλήνη λαδοτύριν, η Ήπειρος φέτταν, η Κύπρος χαλλούμιν. Ας κάμουμε λοιπόν χαλλούμιν. Που τα άλλα τυρκά κάμνουν οι άλλοι, πολλά καλλύττερα που μας. Ούτε τζαι γίνεται να κάμουμε τυρίν που να γράφει πό 'ξω «χαλλούμιν» τζ' η γεύση του ν' αθθυμίζει λίιον που ούλλα τ' άλλα. Ένεν σωστή συμπεριφορά απέναντι στον πελάτην. Τζ' ένεν με σύμφωνον με τα ευρωπαϊκά πρότυπα...

Ο ελληνικός πολιτισμός μοιάζει με έναν ψηφιδωτόν που αποτελείται που πολλές-πολλές ψηφίδες σε διάφορα χρώματα, τοποθετημένες με μαστορκαν ούτως ώστε να αποτελούν έναν σπουδαίον, πανέμορφον έργον τέχνης. Αν κάμουμε ούλλες τες ψηφίδες μπλε, είναιτν ποννά 'χουμεν ομπρός μας; Μιαν μπλε πλάκαν. Αρέσκει σας μια μονόχρωμη πλάκα οξά έναν πολύχρωμον ψηφιδωτόν; Αν θέλουμε, λοιπόν, να διατηρήσουμε τούτην

- 9 ούλλην την ομορκιάν του πολιτισμού μας, ας διαφυλάξουμεν ως κόρην οφθαλμού την τοπικήν μουσικήν μας ταυτότητα. Άλλω-σπως έννα χαθεί μέσα στα άλλα ούλλα.

Οι διφωνίες στην παραδοσιακήν μας μουσικήν: Πριν μερικά χρόνια υπήρχεν η τάση κάποια μουσικά σχήματα να χρησιμοποιούν διφωνίες στα παραδοσιακά μας τραούδκια. Ήταν μάλιστα έναν σημείον τριβής σε προσωπικές συναντήσεις τζαι επίσημες συζητήσεις. Σήμερα παρατηρώ ότι το φαινόμενον επεριορίστηκε πολλά. Προσωπικά πιστεύω ότι οι διφωνίες δεν έχουν θέση στην παραδοσιακήν μας μουσικήν. Υπάρχουν πολλά επιχειρήματα, μα έννα περιοριστώ σε τρία που τα θεωρώ τα πιο σημαντικά:

- Σε όσες παλιές ηχογραφήσεις έχουμε σήμερα στην διάθεση μας, που διάφορα αρχεία, εν υπάρχουν διφωνίες.
- Στα δημοτικά μας τραούδκια την πρώτη θέση είδεν την πάντα ο λόγος, το περιεχόμενον, δηλαδή, των στίχων τζαι ύστερα οτιδήποτε άλλον. Οι διφωνίες αποδυναμώνουν τον λόγον, φέρνουν, δηλαδή, σε πρώτον πλάνον την αρμονίαν, με αποτέλεσμα να μεν αφήνουν να ακουστεί καθαρά ο στίχος.
- Το σημαντικότερον, όμως, εν' το εξής: Για να μπορεί να θεωρηθεί έναν τραούδιν δημοτικόν, θα πρέπει, ανάμεσα σε άλλα, σε μια τυχαίαν παρέαν αν αρκέψει κάποιος να τραουδά, να μπορούν οι υπόλοιποι, ύστερα που μιαν-δκυο στροφές, να τον ακολουθήσουν, χωρίς να έχουν οποιανδήποτε μουσικήν παιδείαν. Μπόρει, λοιπόν, ο μέσος Κυπραίος, χωρίς μουσικές γνώσεις, να κάμει διφωνίες σε έναν τραούδιν; Σίγουρα όχι. Μπόρει τούτον να είναι σε θέση να το κάμουν κάποιοι άλλοι, ευρωπαϊκοί λαοί, γιατί εν' μέσ' στην παράδοσιν τους. Εμείς, όμως, όχι. Γιατί η μουσική μας παράδοσις έδει άλλες ρίζες.

Η μίμηση του πρωτότυπου: Πολλά που τα τραούδκια μας κατ'άγονται που την Μικράν Ασίαν. Σε πιο παλιούς τζαιρούς, οι επαφές της Κύπρου με την Μικράν Ασίαν ήταν πολλά στενές, σε πολλούς τομείς. Διάφορες μουσικές κομπανίες, λοιπόν, που έρκουνταν να παίξουν στην Κύπρον σε διάφορα κέντρα διακέντασης, ευνεργάζουνταν με Κυπραίους μουσικούς, κυρίως στες αστικές περιοχές. Οι Κυπραίοι μουσικοί επιδιώκαν να μαθηθάνουν τζινούρκα τραούδκια που τους Μικρασιάτες συναδέλφους

10 τους, για να εμπλουτίσουν το ρεπερτόριον τους τζ' έτσι να έχουν πιο πολλήν ζήτηση στους γάμους που επαίζαν σε ούλλην την Κύπρον. Με τούτον τον τρόπον, πολλά μικρασιάτικα τραούδκια επεράσαν που τους μουσικούς στον κόσμον.

Οι μουσικοί μας, όμως, εν αντιγράφαν τούτα τα τραούδκια· επροσαρμόζαν τα στο τοπικόν ύφος τζαι στην τοπικήν ιδιοσυγκρασίαν. Αφομοιώνναν τα τζ' εκάμναν τα δικά τους. Κάποιες φορές, μάλιστα, επκιάνναν μόνον την βασικήν μελωδίαν τζ' εβάλλαν άλλους στίχους, με απότέλεσμα έναν τραούδιον που στην αρχικήν του μορφήν ήταν, για παράδειγμαν, ερωτικόν, να γίνεται σατυρικόν ή άλλου περιεχομένου. Με λλία λόγια εδημιουργηθήκαν οι κυπριακές παραλλαγές των τραουδικιών. Έχουμεν, για παράδειγμαν, την «Βράκαν», που στην Μικράν Ασίαν υπάρχει ως «Κόνιαλης», τον «Κατιφέν» με τον ίδιον τίτλον στην Μικράν Ασίαν, κ.ά.

Σήμερα παρατηρείται το φαινόμενον κάποιιοι να ανατρέχουν στες παλιές, μικρασιάτικες, ηχογραφήσεις τζαι να παρουσιάζουν ως παραδοσιακά της Κύπρου την πρωτότυπην τους μορφήν, αντικαθιστώντας την κυπριακήν παραλλαγήν. Έννεν κακόν να ψάχνεις την πηγήν, με σκοπόν να μάθεις την ιστορίαν των τραουδικιών. Μα τα τραούδκια που ανήκουν στον κορμόν της παραδοσιακής μας μουσικής εν' τζείνα που αφομοιωθήκαν που τον κόσμον. Τα πρωτότυπα έχουν την δικήν τους σημασίαν εν τζαι την δικήν τους θέσην, που δεν την αμφισβητά κανένας.

Το ρεπερτόριο: Ένας ερμηνευτής, ή έναν μουσικόν σχήμαν, οφείλει σε κάθε του πρόγραμμαν, ανάλογα φυσικά με την περίπτωσιν, να καλύπτει σε κάποιον βαθμόν ούλλον το φάσμαν της παραδοσιακής μας μουσικής, για να διά μίαν αντιπροσωπευτικήν εικόναν. Κατά την γνώμην μου, έννεν σωστόν, είτε γιατί μας αρέσκει κάποια κατηγορία τραουδικιών, είτε γιατί τα καταφέρνουμεν καλλύττερα, είτε γιατί εν' πιο ευκολοχώνευτα, να τα πελεκούμεν²⁷ συνέχειαν, μανιχά τζείναι. Γιατί έτσι διούμεν λανθασμένην εικόναν της μουσικής μας. Εξαίρεσιν μπόρουμεν να κάμουμεν μόνον άμαν κάμουμεν κάποιον ειδικόν πρόγραμμαν, αφιερωμένον σε μίαν κατηγορίαν τραουδικιών.

11 **Το μέλλον της παραδοσιακής μας μουσικής:** Τούτον εν' έναν δύσκολον ερώτημαν. Ύστερα που πολλούς συλλογισμούς, εκά-τάληξα στο εξής: Η συνέχιση της παραδοσιακής μας μουσικής μπορεί να γίνει σε τρία επίπεδα:

- Έρευνα για αδημοσίευτα τραούδια, ή για τραούδια που να μεν έχουν ηχογραφηθεί από σύγχρονους ερμηνευτές, τζαι στην συνέχειαν ερμηνεία τζαι διάδοση με τον τρόπον που ανάλυσσα προηγουμένως.
- Επανερμηνεία τραουδικιών που ηχογραφήθηκαν που πιο παλιούς, με την ίδια μέθοδον.
- Οι διασκευές παραδοσιακών τραγουδιών τζαι νέες συνθέσεις βασιμένες στην παραδοσιακήν μας μουσικήν όι μόνον εν' αποδεκτές, αλλά τζαι αναγκαίες, με την προϋπόθεση να δηλώννεται ότι πρόκειται για διασκευήν ή νέαν σύνθεσιν. Η θεματολογία, μάλιστα, μπορεί ναν διαφορετική τζαι να ανταποκρίνεται στες ανάγκες, τους προβληματισμούς τζαι τες ευαισθησίες της σημερινής κυπριακής κοινωνίας. Για να μπορούν να εξυπηρετήσουν τον στόχον τους, τέθκοιες δημιουργίες πρέπει να βασίζονται στες παραδοσιακές μελωδίες τζαι τους ρυθμούς. Οι δε δημιουργοί, εχτός του ταλέντου τους, εν' καλόν να έχουν σαν κύριον προσόν τον σεβασμόν στην παράδοσιν.

Δημιουργία νέας κατηγορίας μουσικής: Παραδοσιακή μουσική με την μορφήν τζαι το περιεχόμενον που την εξέραμεν παλιά εν ιμπόρει να υπάρξει ποδά τζαι δα²⁸. Οι δημιουργίες πόννα προκύψουν με τους πιο πάνω τρόπους μπορούν να αποτελέσουν μιαν νέαν κατηγορίαν τραουδικιών, της οποίας το κοινόν χαρακτηριστικόν να είναι ότι βασίζεται στην παραδοσιακήν μουσικήν. Τέθκοια τραούδια τζαι μουσικές συνθέσεις πόννα αγαπηθούν τζαι να περάσουν στον κόσμον τζαι να αντέξουν στον χρόνον, μπορεί ύστερα που εκατόν χρόνια οι απόγονοι μας να τα ονομάσουν «παραδοσιακήν μουσικήν της Κύπρου».